

Град Врање

Danas

ISSN 1450-538X

9 771450 538009 >

●● SREDA, 30. mart 2011, broj 4930, godina XIV, cena 30 din, 20 den, 1 KM, 0,5 EUR (CG), 5 kuna

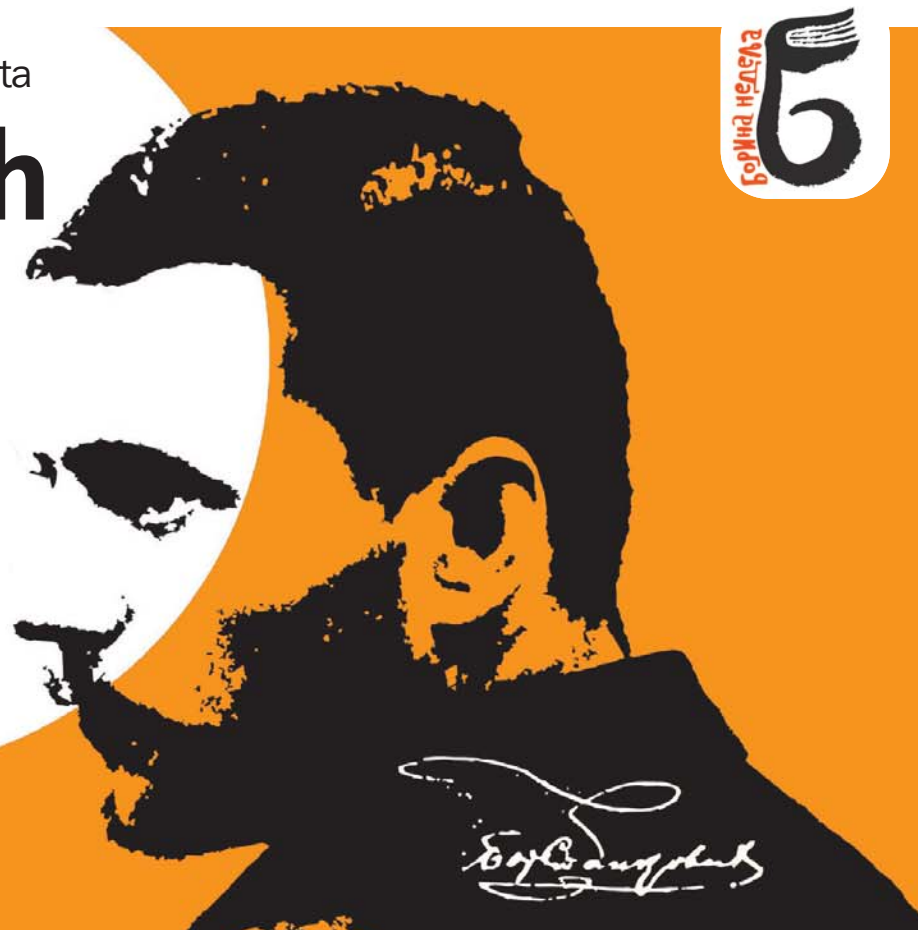
www.danas.rs

O „muci na rečima“ 45. put u Vranju od 23. do 29. marta

Popis privremenih Vranjanaca

Tokom 45. *Borine nedelje*, održane u Vranju od 23. do 29. marta, o muči sa rečima iz različitih uglova zborili su Ljiljana Pešikan Ljuštanović, Jasna Koteska, Nikola Geleski, Saša Ilić, Svetislav Basara, Mirjana Đurđević, Nenad Veličković, Enes Kurtović, Mileta Prodanović, Sreten Ugričić, Ratko Božović, Savo Martinović, Zoran S. Nikolić, Milan Ilić Maja, Dušan Đorđević, Vojkan Ristić, Dragan Miljković, Marko Šelić Marčelo. Od Sanskog Mosta preko Sarajeva, Vranje je povezalo Beograd i Skoplje.

Likovni program bojili su Ivana Smiljanić performansom *Igram, igram, igram* te Igor Bošnjak svojim fotografijama i video radovima o čemu je prisutnima pričala Jelena Veljković. Instalacija *Klackalište - poligon neravnoteže* grupe *Škart*, premijerno je u Srbiji bila izvedena na Trgu Staniše Stošića, a nakon što je predstavljala državu na prošlogodišnjem *Venecijanskom bijenalu*. Pisci su govorili u srednjim školama u Vranju i Vladičinom Hanu. Umetnički savet činili su Dejan Ilić, Ružica Marjanović i Zoran Najdić. Žiri koji je dodelio, 20. po redu, nagradu za najbolju knjigu proze činili su Mirjana Đurđević (predsednica), Vladimir Arsenić, Vesna Petrić, Zoran Dimić i Tijana Spasić. Žiri koji je dodelio nagrade *Regionalnog centra za talente* u Vranju činili su Srđan Popović (predsednik), Marina Stojanović i Dragan Petrović. Za ovogodišnji *Borinu nedelju* iz gradskog budžeta izdvojeno je milion osam stotina hiljada dinara.

Tutanj reči

VREMEPLOV

Manifestacija *Borina nedelja* prvi put je održana u Vranju 21. oktobra 1967, kada su obeležene četiri decenije od smrti književnika. Devet sledećih manifestacija organizovano je za obeležavanje godišnjica smrti. Kad se navršio vek od rođenja najpoznatijeg Vranjanca, od 1976. *Borina nedelja* započinje uvek 23. marta, na pišćev rodendan. Istorija podseća da su inicijatori ove manifestacije bili čelni ljudi iz lokalne vlasti, kao i profesor dr Momčilo Zlatanović. Akademik Velibor Gligorić te 1976. bio je počasni predsednik Organizacionog odbora, a njegovi članovi akademik Ivo Andrić, Gustav Krklec, Desanka Maksimović, Blaže Koneski, Oskar Davičo, Zoran Gavrilović, profesor dr Vuk Filipović, Matej Bor, Mladen Oljača, Voja Čolanović kao i Jan Gorec Rosinjski iz Poljske i Ag Istvan iz Mađarske.

Ivo Andrić, Pržar u Vranju, 1969.

Godinama su se redala imena iz elitne srpske proze i poezije koja su dolazila u Vranje s proleća u čast autoru *Nečiste krvi*, *Gazda Mladena* (...) Stevan Raičković, Aco Šopov, Vice Zaninović, Petar Džadžić, Vidosav Stevanović, Vuk Krnjević, Dragan Lukić, Ljubivoje Ršumović, Ivan Potrč, Gane Todorovski, Dragan Kolundžija... Bila su to druženja stvaralaca iz bivše nam domovine. Otuda je jasno zašto je danas grad Vranje odlučio da povрати regionalni karakter manifestacije i da površnost klanovskih urvina pretvori u multimedijalnost razmene reči, slika i glasova.

Dvadeseti dobitnik nagrade „Borisav Stanković“ - **Veselin Marković** pisac iz Beograda

Lepota književnosti je u postavljanju pitanja

Sinoć je, u sali Pozorišta *Bora Stanković*, Veselinu Markoviću uručena nagrada *Borisav Stanković* za najbolje prozno delo objavljeno u prošloj godini. Markoviću je pripala plaketa, medalja i novčani iznos od 300.000 dinara. ● **Vaš nagrađeni roman *Mi različiti* pre svega je saga o moralnosti u krivici. To kao da karakteriše današnje vreme u kome se potiru (o)smišljeni zločini i (ne)moralni njihovi inspiratori. Gde je snaga za odbranu krivaca i sankcija zaštite nevinih?**

- Možete biti i krivi bez krivice. Upravo to se desilo glavnim junacima mog romana. Oni su doživeli nešto tragično, nešto veoma malo verovatno ali ipak moguće. Prinudeni su da žive s posledicama i sa svetom koji ih je doveo u takvu situaciju. Traganje za vlastitom istinom ih menja i oslobađa, čini moralnijim nego što su bili na početku. ● **U tom kontekstu može li zločin, ma iz kojih pobuda učinjen, biti samo interno personalno opterećujući čin ili on kao zlo zaslužuje konsenzusnu osudu?**

- Zločin je samo zločin. Patnje nevinih ničim se ne mogu opravdati. Posebno su mi odvratne rečenice poput *Svi su oni isti*, ili *I oni su ubijali nas*. Ko su oni, a ko smo mi? Žrtve više nemaju nacionalnost, a zločini nisu dugovi pa da mogu da se prebijaju. Pravedna kazna za krivce jeste najmanje što možemo da učinimo.

● **Doživljavate li nagradu „Borisav Stanković“ kao priznanje jednoj izgubljenj generaciji imajući u vidu da se početkom devedesetih u srpskoj prozi prekinula traka na tragu Kiša, Pekića, Kovača, Pavica (...) kojoj i vi sada izgarate?**

- Kad sam bio student, iščitavao sam srpsku književnost i Bora Stanković mi je postao jedan od najdražih domaćih pisaca. Privukao me je, između ostalog, zato što je vodio računa o razvoju likova i zbog psihološkog nijansiranja situacija.

Meni je to značajno jer je to put kojim i sam pokušavam da stupam. Zato ovu nagradu doživljam kao veliko priznanje. ● **Možete li da ocenite stanje i domete „naivno patriotske proze“ koja je nastala nakon zlatnog perioda koji je prekinut krvavim rasapom u životima, a onda i u mišljenju i reči?**

- Ogromna većina tih dela ne bi bila ni vredna pomena da nije doprinela opštem opadanju moralnih vrednosti i pomogla režimu da uvuče društvo u rat. Neki su to radili svesno, neki nesvesno, ali bez obzira na pobude - ishod je bio katastrofalan i estetski i etički. Nisu svi tako pisali, daleko od toga, ali previše je bilo onih koji su unazadili našu književnost. U proseku gledano, književnost u poslednjih petnaestak godina prošlog veka predstavlja značajan pad u odnosu na vreme Kiša i Pekića.

● **Borisav Stanković bio je na početku tvorenja srpske moderne proze. Sada, iz vašeg iskustva, jeste li negde na početku, ili podvlačite crtu ispod tog zapisa? Imamo li začetak nekog novog puta, ili traganje u lutanju ka novoj prepoznatljivosti?**

- Književnost je uvek traganje. Njena lepota leži u postavljanju pravih pitanja, a ne u davanju odgovora. Iako imam omiljene pisce, ne želim da ih oponašam, a ne želim ni da neko oponaša mene. Mi poznajemo onoliko svetova koliko postoji istinskih umetnika. To je važno, a manje je važno hoćemo li njihova dela nazvati ovim ili onim *izmom*.

● **Je li za pisca nagrada kazna ili priznanje?** - Nagrade me obraduju jer su one veoma lep znak da sam tokom dugotrajnog pisanja bio na dobrom putu. Nagrade treba prihvatiti sa zahvalnošću, ali ne treba se uznositi. Kada medijska pažnja ode na drugu stranu, pisca

Foto: Stjepan Šarić

Veselin Marković
Pisanje je uvek bilo neodvojivi deo mog života

ponovo dočekaju tišina i neispisani tabaci papira, a u književnosti je najvažnije pitanje kako ćete se izboriti s tom belinom. ● **Kako doživljavate pisanje - kao frustraciju ili „prelivanje viška vrednosti“ autorskog pečata?** - Ne razmišljam teorijski o pisanju, jer je ono oduvek nedvojivi deo mog života. Između četvrti i pete godine života samoinicijativno sam naučio da

➔ *Zločin je samo zločin. Patnje nevinih ničim se ne mogu opravdati. Posebno su mi odvratne rečenice poput „Svi su oni isti“, ili „I oni su ubijali nas“. Ko su „oni“, a ko smo „mi“? Žrtve više nemaju nacionalnost, a zločini nisu dugovi pa da mogu da se prebijaju. Pravedna kazna za krivce jeste najmanje što možemo da učinimo*

Nagrade treba prihvatiti sa zahvalnošću, ali ne treba se uznositi. Kada medijska pažnja ode na drugu stranu, pisca ponovo dočekaju tišina i neispisani tabaci papira, a u književnosti je najvažnije pitanje kako ćete se izboriti s tom belinom

čitam i pišem, u osmoj godini sam pravio spiskove pročitanih knjiga, a u dvanaestoj sam smišljao prve radove. Tokom pisanja, postoje trenuci kreativne radosti, ali prvenstveno je reč o rešavanju problema dok stvarate oblik ni iz čega. Između ostalog, pisanje doživljam kao učenje o sebi.

● **Pominjali smo jednu celu izgublenu generaciju. Ima li šanse za srpski autentični povratak u evropske okvire, koje i vi svojim spisateljstvom kroz reči pešaćite?**

- To ne zavisi samo od književnika. Veoma je teško piscima iz takozvanih „malih jezika“ da se oporabu na svetsko književno tržište. Potrebno je zato da imamo ono što imaju mnoge druge države: jasnu kulturnu politiku i fondaciju koja bi isključivo brinula o prevodenju naših književnih dela. Ta fondacija bi spajala naše pisce i izdavače sa stranim izdavačima, prevodiocima i univerzitetima, finansijski pomagala strane izdavače zainteresovane za ovađanja dela, učestvovala na međunarodnim sajmovima knjiga (jer tamo se sklapaju poslovi), finansirala prevđenje odlomaka iz dela, kao i prezentacija, dovodila u Srbiju strane izdavače itd. Ako bismo ikada dobili takvu fondaciju, morali bismo da obezbedimo mehanizme da ona radi objektivno i transparentno. Mogu već da zamislim priitiske i lobiranja.

● **Šta nas očekuje? Gde su prepreke, a šta izazovi moderne srpske proze u aktuelnoj političkoj zbilji koja se srušila nad nas?**

- Ne znam šta nas očekuje. Lepota pisanja leži, između ostalog, u nepredvidljivosti. Ne znam čime će da me iznenade drugi pisci, niti čime ću da iznenadim sebe. Pošto više, srećom, ne živimo u totalitarnom društvu, prepreke postoje jedino u samim piscima, u njihovoj sposobnosti da književne ideje pretoče u reči. Što se mene tiče, do kraja godine biće objavljen moj doktorat o Vladimiru Nabokovu, a nakon njega verovatno ću završiti putopise iz Norveške. Posle - ko zna? ■

Odgovornost za počinjeno

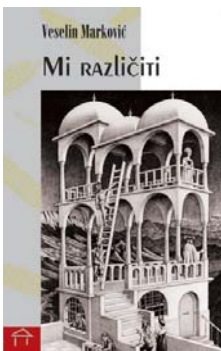
Ivan Radosavljević
O NAGRAĐENOM ROMANU

Roman *Mi različiti* karakteriše, pre svega, izuzetna pažnja koju autor posvećuje jeziku i stilu, kao i ritmu kojim naracija napreduje. Na taj način on stvara prozu koja već svojom pojavnošću, svojom tekstualnom površinom osvaja i zavodi čitaoca, dajući mu da uživa koliko u zvuku, toliko i u slikama kojima autor dočara pripovedni svet.

Spiralna struktura karakteristična za žanr kriminalističkog romana, kojom se Marković i ranije služio, prisutna je i u ovom romanu: dvoje istraživača, likovi svojom funkcijom analogni detektivima iz kriminalističkih romana, ispituju svoj svet i njegove stanovnike krećući se u krugovima, da bi na kraju svakog kruga dospeli do nekakvog delića novog saznanja koje ih pokreće na novi krug ispitivanja, i tako dalje. U romanu *Mi različiti* Veselin Marković izuzetno vešto koristi dve ovakve krimi-spirale, koristeći dvoglavu priču sa dva vode-

ća lika, koji se trude da otkriju presudno važne istine o sopstvenom postojanju, istine koje su od njih na različite načine i iz različitih razloga skrivene, da bi na kraju autor izuzetno vešto i uverljivo te dve spirale traganja spleo u jedinstven narativni tok, prikazujući čitaocu jedinstvenu pripovednu građevinu povezanu i međuslovljenu u svim svojim najvažnijim elementima. U formalno-kompozicionom smislu, *Mi različiti* jeste vrhunsko ostvarenje kojim se pisac potvrđuje kao suvereni književni stvaralac koji apsolutno vlada i s lakoćom koristi sve elemente svog zanata. Oslanjajući se, pak, na ovakav kriminalistički skelet, Veselin Marković istražuje teme koje su mu oduvek najvažnije i po kojima je lako prepoznatljiv u čitalačkoj publici: to su pre svega teme intimnosti, ljubavi, porodičnih odnosa, zatim moralnosti, odgovornosti za počinjeno, krivice i ispa-

štanja, kao i teme identiteta, njegovog otkrivanja i prihvatanja, i egzistencijalne utemeljenosti koju prikazani identiteti podrazumevaju. Dubina Markovićevog psihološkog poniranja u svesti likova nema premca u našoj savremenoj prozi. ■

Regionalni koncept 45. *Borine nedelje*, koju je organizovao grad Vranje, imao je ovoga puta zadatak da podseti na zlatna vremena okupljanja književnika u Vranju koja su se poslednjih godina utopila u previše teoretisanja.

Sama činjenica da je dobitnik 20. nagrade za najbolje prozno delo ujedno i jedan od najmlađih do-sad, i sadržaj romana Veselina Markovića *Mi različiti* povukao je za sobom različite povode za tumačenje aktuelne zbilje u kojoj se nalazimo.

Lilijana Pešikan Ljustranović predstavila je *izabrana dela* Bore Stankovića. Efektivno i bez prevelikog naranjanja nad vilajetskim tminama dela ovog pisca. Jasna Koteska, Saša Ilić i Nikola Geleski pozabavili su se aktuelnom temom vezanom za rad tajnih službi i njihovom metodologijom. Koteska je predstavila svoj roman *Komunistička intima* koji govori o sudbini njenog oca koji je prošao kroz matricu *Udbe*, na šta se naslanja i roman Saše Ilića *Pad Kolumbije*. To celinu zaokružio je Geleski svojim pričama koje oslikavaju krizu identiteta i potragu za ličnom srećom.

Borina nedelja, posebno izdanje Danasa posvećeno 45. Borinjoj nedelji u Vranju urednik Dragan Stošić tekstovi Volkan Ristić korektura Marijana Stewanović prelom Zoran Spahić

Sarajevo - Beograd - Podgorica - Skoplje

Svetislav Basara *Početak bune protiv dahija* uspostavio je interaktivni kontakt sa publikom koja je bila u prilici da čuje „fusnote“ na aktuelna dešavanja iz srpskog političkog života na koji se oslanja i na samu temu romana. „Uvek ispadne da je pojeo vuk magarca. I u mojim romanima i u Srbiji. I onda to više nisu klasični krimići već satira“, rekla je Mirjana Đurđević, koja je i predsedavala žiriju za dodelu ovogodišnje nagrade. Sarajlija Nenad Velić-ković svojim opusom priča podsetio je na sva opasna vremena koja su zadesila ovaj grad ali i bila me-tafora za krvavi raspad zemlje. Lucidni, satirično sarkastični Enes Kurtović svojim prozним opusom uveo je publiku u drugačiji pogled na budućnost. Sasvim prepoznatljiv bio je i Mileta Prodanović, a tu se našao i Sreten Ugričić, sasvim moderan u vaspitanom iskazu svoga stvaralaštva. Dejan Ilić, urednik, pisac i izdavač, bio je markantni moderator razgovora koji su delovali neusiljeno, opušteno i sasvim prihvatljivo i za onoga koji je prvi put otvorio korice neke knjige. Likovno, video stvaralaštvo za-

stupali su Ivana Smiljanić (*Igram, igram, igram*) i Igor Bošnjak (fotografije). *Klaskalištem*, iliti poligonom neravnoteže, grupa *Skart* pokazala je Vranjancima da „klackanjem sa drugačijim od sebe i šetanjem biljaka, drugačijim od sebe, otvaramo mogućnosti nove komunikacije i odgovornosti i izazove suočavanja sa nepoznatim“. Knjigom *Zajedno sami*, a onda i koncertom multimedijalista, Marko Šelić *Marčelo* bio je podstrek nagrađenim stvaracima na konkursu *Centra za talente*. Ratko Božović, sociolog kulture, i Savo Martinović pisac iz Podgorice, samo su pokazali da i u „matičnim književnim ćelijama“ ima nade za demetropolizaciju, posebno uvažavajući kapitalno delo „lokalca“ dr Momčila Zlatanovića - *Rečnik govora juga Srbije*. To je bilo otkrovenje i za medijske poslenike koji su iz prestonice došli u Vranje. Taj regionalni četvorugao daje nadu da će *Borina nedelja* ponovo krenuti putem istinskih vrednosti nadvisujući klanovske urvine u koje je zapala poslednjih godina. ■

Pogon na četiri točka

Posle ravno šesnaest godina priliku da nastupe na *Borinjoj nedelji* imali su i autori iz Vranja. Ovoga puta to su bili aforističari okupljeni oko *Udruženja književnika Vranja* koji su promovisali knjigu *Da pukneš* u izdanju *Knjiga Vranjskih*, a koja se pojavila uz podršku *Odbora za građansku inicijativu* iz Niša koji je realizovao projekat *Zlatni rudnik*.

„Aforističari su srećni pisci, ali ne mogu u potpunosti biti srećni kao ljudi. Srećni su među kolegama književnicima, jer su najčitaniji i dobijaju najviše aplauza, izmamljuju najviše osme-ha, računajući i one kisele. Ipak, same teme aforističarskog op-serviranja ne mogu ih činiti srećnim, jer su im na pameti sve ma-

ne i zastranjenja ljudskog roda, i one zajedničke i one pojedinač-ne. Možda je upravo i zbog toga došlo do srećnog spoja - o lošim pojavama i nepodnošljivom stanju pisati na duhovit, dose-tijiv način do forme koju drži ta bipolarna ravnoteža“, stoji u predgovoru naslovljenom *Pogon na četiri točka* koji potpisuje Zo-ran Nikolić, urednik.

U knjizi su zastupljeni aforizmi Milana Ilića Maje sa Kosova, Vranjanaca Dušana Đorđevića i Volkana Ristića, te Surduličanina Dragana Miljkovića. O knjizi je u prepoznatljivom stilu govorio prof. dr Ratko Božović, a specijalni gost bio je aforističar iz Podgorice Savo Martinović.

Frankenštajnovno jagnje

Pre dvadesetak godina grupa jugoslovenskih iseljenika u Holandiji rešila je da za *Prvi maj* ispeče jagnje. Pronašli su zgodnu livadu pokraj kanala, kao i podesnu granu za ražanj. Ali jagnje nisu našli. Iz nekih (holandskih) razloga, jagnje nisu mogli da kupe. No, naši Holandani su se dosetili. Pošto su im u desetoj mesari rekli da ne prodaju celo jagnje, iseljenici zapitaše: dobro, a imate li delove jagnjeta? I tu oni kupiše sve što je od jegnjeta moglo da se nađe u toj mesari. Glavu i plećku kupiše u sledećoj. Naposljetku, mogli su da krenu na svoju *prvomajsku* proslavu, na svoje poljanče pored vode, gde su žicom spojili sve delove u jedno čudovišno telo i tako sklopili jagnje natakli na ražanj. I svi su bili zadovoljni.

Pominjem ovde ovaj živopisni slučaj da bih ukazao na sličnosti između *Frankenštajnovog jagnjeta* i nakazno

arhitektonsko-urbanističkog poduhvata koji sprovodi makedonska vlada pod nazivom *Skoplje 2014*. Razumem emocije i sentimentalnost, razumem i nameru - ali to se tako naprosto više ne radi. Jagnjad se ne vrte više po prigradskim parkovima. Svinje se ne kolju na balkonima i u kadama. Kokoške se ne drže u gradskim dvorištima. Identitet jedne nacije se ne pravi prema instant uputstvima, u dva mandata jedne partije. Novi Makedonac ne pravi se od parčića skupljenih po đubrištima, bolničkim kontejnerima i mesarama.

Možda bi se nekom Gasparu Hauseru mogao lepo nalepiti „identitet“ kao krpenoj lutki kojoj se koncem načiva koža na meso (pačkov sačinjen od Aleksandra, crkve, fontane, Samuila, Goce Delčeva, to jest, labudovi, lavovi, gipsani radovi, silikoni, džipovi, spotovi, klipovi, armatura, cement, kvadratura, objekt, pravi je moment, da se ugradi procenat, urbano, urbano, samo urbano?). Možeš,

Bosanci čiste hobotnicu

Osnova svega je tvrdoglavost Naslijeđena od medvjeda i bukvae: Jedno je ono što je dohvaćeno Makar to bili sluzavi pipci. Nema opuštanja. Nema predaje dok igra traje.

Princip rada je Racionalizacija iracionalnog. Transformacija nesvakidašnjeg u svakodnevno. Ono što je dizajn umjetnosti To je to nadrealizim. Dakle Čista primjenjenost.

Slijedi red groteske. Pogrešne osobe na pogrešnom mjestu U pravo vrijeme za preispitivanje Pojmova gladi, proždrljivosti i poguzijanstva.

Nijedan ozbiljan vic o Bosancima

Neće proći bez poente O nepostojanju granica gluposti I reakcije u stilu: Neznanje je moć!

Uz bijeli luk, limunov sok i origano Humor će kao glavni začini Dati svom mesu ovu sočnost, Ovaj jedinstveni okus. Ovu nerazumnu strast.

Iz zbirke „Sektor G“ Enesa Kurtovića, Omnibus, Sarajevo

Pobednički roman *Mi različiti* Veselina Markovića nesvojstven je za recentnu srpsku književnu produkciju, pa se samim tim iz nje i izdvaja svojim kvalitetom. Odlikuju ga sistematičnost u pristupu temi, brižljivo izgrađen stil, kao i fabularnost koja ne preza od slobodnih, a opet uverljivih konstrukcija, navodi se u obrazloženju žirija. Za roman *Mi različiti* glasali su Tijana Spasić, Vesna Petrić i Zoran Dimić, dok su za roman *Mrtvo polje* Srđana Simića glasali Vladimir Arsenić i Mirjana Đurđević, koja je i predsedavala žirijem. U užem izboru za nagradu bili su i romani Svetislava Basare *Početak bune protiv dahija* i *Oštar start* Miće Vujičić. U saopštenju žirija izražava se žaljenje što su se pojedini izdavači rukovođeni medijskom zbrkom koji su pravili bivši organizatori *Borine nedelje*, oglušili o poziv na konkurs čime su oštetili svoje autore onemogućivši ih da konkuriraju za nagradu. Na konkurs je stiglo 37 proznih dela.

Nikola Geleski

velim, mnogo da se trudiš, ali ako si se našao na pogrešnom mestu u pogrešno vreme (sa idejom o prvomajskom izletu u amsterdamskoj mesari) - završičeš nužno u grotesci.

Jedna od bizarnijih stvari u čitavoj ovoj bizarnoj makedonskoj priči jeste to što se antikvizacijskog posla poduhvatila stranka VMRO koja je kroz istoriju uglavnom bila

probugarska i antigrčka. To što sada radi VMRO jednako je bizarno kao i kada bi se partizani poduhvatili izgradnje fašizma. No, i pored sve lažnosti sadašnjeg VMRO (lažnosti koja, kao auru, poneko ponekad pokušava da prikači celoj makedonskoj naciji), ono što je zaista prešlo sve granice dopustivog je ovaj najnoviji pokušaj radikalne promene identiteta jedne nacije kulturnim inženjeringom pod nazivom „antikvizacija“. I to ne rade neki opskurni krugovi, nego aktuelna vlast u Makedoniji. Utoliko je slučaj ozbiljniji i neobičniji...

„Tradicija ne može da se nasledi“, govorio je Eliot, „a ako vam je potrebna, gospodo, morate da je zaslužite velikim trudom“.

(S makedonskog preveo Dejan Ilić)

Ima li smisla pisati posle Bore?

45. "BORINA NEDELJA"
23-29.03.2011.

Zoran S. Nikolić

VEČITA DILEMA

Vranje je svoj prvi roman dobilo deceniju pre Beograda, i taj vranjski gradski roman napisao je Vranjanac, autor beogradskog je Užičanin (Milutin Uskoković, *Došljaci*), ali je onda protekao gotovo čitav vek do narednog romana o Vranju, ukoliko ne uzimamo Vuku Pop-Mladenovu (a u ovom kontekstu i ne treba, jer je kratki roman *Davija* objavljen u periodici sredinom dvadesetog veka). Istovremeno je taj prvi roman i prvi moderni roman u istoriji srpske književnosti i jedan od najuspešnijih.

Šta se desilo nakon *Nečiste krvi* i Stankovića? Da li je već u prvom romanu sve rečeno? Da li je genije postavio pretešku metu za naslednike? Da li je uopšte bilo literarnih pokušaja?

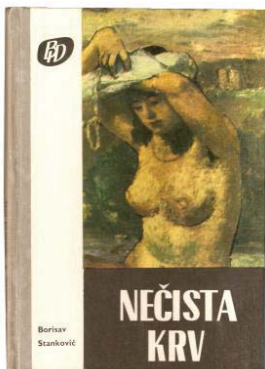
Poslednje od ovih pitanja vodi nas do anegdote iz šezdesetih godina prošlog veka, kad je mladi profesor

sreću, tamo nije naišao na posthumni autoritet Borisava Stankovića), a gradska kulturna elita dobila je geslo kojeg se uporno držala, pritom stavljajući sebe u kordon koji „štiti“ lik i delo velikog pisca.

Od tog trenutka kao da je zavlada atmosfera potpunog kulturnog čistunstva, uz veću upotrebu posmrtnih ostataka u lokalno-političke svrhe. Samo oni koji su otišli mogli su mirno da otpočnu književničku karijeru, pa su je neki i ostvarili, ali rodni grad nije bio njihova književna tema. Zabran je bio potpuno bezbedan, što bi trebalo da znači i da je delo Bore bezbedno, da se neguje, izučava, da se čita neprestano. Nikome nije padalo na pamet i da je Džozo pisao prvi (ili među prvima, ko će to sad da proverava) o Dablinu, pa onda svi neprestano pišu o Dablinu, čak i festivalski tradicionalno rekonstruišu pišćeve fikciju.

Nama ostaje opet anegdota za ilustraciju. Naime, početkom

osamdesetih novinarka Radio Beograda, radeći anketu, pitala je predstavnika ovdašnjeg establišmenta šta misli o Bori Stankoviću. Odgovor je bio jednostavan (sve u smislu: Bora najveći Vranjanac, on je proslavio Vranje, svi smo mi Borina deca...) ali ga je novinarka prekinula i zamolila da navede glavni ženski lik u romanu „*Nečista krv*“, što je malo poremetilo sagovornika: „Pa to su već detalji...“ Topli južnjački nazal bio je toliko upečatljiv da se našao na špiči čuvene Minimaksove emisije *Tup-tup*

➔ Početkom osamdesetih novinarka Radio Beograda, radeći anketu, pitala je predstavnika establišmenta u Vranju šta misli o Bori Stankoviću. Odgovor je bio jednostavan (sve u smislu: Bora najveći Vranjanac, on je proslavio Vranje, svi smo mi Borina deca...) ali ga je novinarka prekinula i zamolila da navede glavni ženski lik u romanu „*Nečista krv*“, što je malo poremetilo sagovornika: „Pa to su već detalji...“ Topli južnjački nazal bio je toliko upečatljiv da se našao na špiči čuvene Minimaksove emisije *Tup-tup*

književnosti obelodanio da namerava da objavi svoje literarne pokušaje. Međutim, sagovornici, a svi su iz reda učenih ljudi, kolege, direktori kulturnih institucija, naročito politički funkcioneri, bili su jednoglasni i jednoglasni: „Šta ti ima da pišeš posle našeg Bore?“ Literata u pokušaju nije imao suvisli odgovor, pa se prekvalifikovao na nauku (na

ali ga je novinarka prekinula i zamolila da navede glavni ženski lik u romanu *Nečista krv*, što je malo poremetilo sagovornika: „Pa to su već detalji...“ Topli južnjački nazal bio je toliko upečatljiv da se našao na špiči čuvene Minimaksove emisije *Tup-tup*.

Tokom poslednjih pet godina Vranje je dobilo četiri romana, jedan je sa postapokaliptičnom temom,

naučno-fantastični, drugi i treći tretiraju ratne teme iz nedavne istorije (u njihovoj osnovi je odnos pojedinca prema kolektivu u opštoj nacionalnoj pomami i satirični pristup istorijskoj temi), četvrti obrađuje kriminalni, asocijalni sloj vranjske čaršije, sa izvesnim paralelama prema prošlosti. Ovi romani, uprkos skučenim provincijskim uslovima, doživeli su uspeh kod čitalaca, a naročito su im naklonjeni profesionalni ocenjivači, ali nijedan od njih nije propustio priliku da pomene Bora Stankovića u svom razmatranju, iako se na prvi pogled čini da je svaka asocijativna veza udaljena i beznadežno nategnuta. Iako su jezik, teme i karakteri daleko od onih iz *Nečiste krvi*, opet nam se čini da je poređenje neizbežno i to zbog identiteta, čiji je tvorac upravo Stanković. Gledanje na Vranjance odredio je on, ali i Vranjanci na sebe gledaju kroz njegovu optiku. Paradoksalno je da su ti pogledi potpuno različiti, ali „to su već detalji“, a pitanje iz naslova nije pomaknuto ka odgovoru jer ga temelji iskustvo udaljeno od kulturnog centra i geografski, i jezički, i socijalno, i ekonomski, mada je često pogled sa provincijskog brda bistriji i neposredniji.

Pisanje je mera nadmoći pisca prema pojavama, stanju, događajima i jeziku, pa je samim tim uvek smisleno, i pre i posle Šekspira i Stankovića, i to oni znaju, ali je uvek

problem u tome što to ne znaju, ili neće da znaju oni kojima su pisci podređeni, svojom voljom ili prisilom, svejedno.

Autor je pisac i izdavač iz Vranja

Izabrani Bora

Nesvakidašnje. Sasvim drugačije. Interaktivno i emotivno - dr Ljiljana Pešikan Ljuštanović predstavila je, na otvaranju 45. *Borine nedelje*, *izabrana dela* Borislava Stankovića koja je ona priredila, a odštamala *Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića* iz Sremskih Karlovaca.

- Književno delo Borislava Stankovića, bez obzira na to u koju ga književnu epohu ili pravac smeštaju njegovi brojni izučavaoci nesumnjivo je prevratničko. Bilo da ga posmatramo kao stvarca u čijem delu srpska realistička proza dostiže vrhunac i okončava se, postajući nešto novo, bilo kao „tvorca nove književne škole“ i pisca koji uspostavlja „unutrašnji dodir sa duhovnošću i stilskim odlikama evropskog modernizma - Stanković bitno preoblikuje srpsku pripovetku, roman i dramu - rekla je Ljuštanovićeva. Bio je to i povod da se pokrene priča o objavljivanju *sabranih dela* Borisava Stankovića, od čijeg poslednjeg objavljivanja je prošlo više od tri decenije.

Svake godine **160.000** domaćinstava nabavi neki od ALFAPLAM-ovih štednjaka!

ALFA PLAM

Sigurnost i toplina

ALFA-PLAM AD, 17500 Vranje, Radnička 1

Prodaja: 017/423-280

e-mail: firma@alfaplam.rs

www.alfaplam.rs